

Referanser: KR 57/04, KM 9/05, SBDR 085/09

Saksdokumenter:

KR 60.1/11	StavangerBDR_vedtak ByMenigheten.doc	
KR 60.2/11	Evaluering Valgmenighet alternativ og supplement.pdf	

Valgmenigheter

Sammendrag

Det har i mange ti-år vært arbeidet med ulike menighetstyper i Den norske kirke. Tidlig i forrige århundre ga småkirkebevegelsen viktige bidrag til etablering og fornyelse av menighetsstrukturer og kirkebygging i flere byer. De store drabantbyutbyggingene etter krigen aktualiserte behovet for kirkeplanting og flere organisasjoner inngikk samarbeid med kirkens organer for å danne menigheter i drabantbyene.

Byutviklingen har også aktualisert endringer i organisasjonenes foreninger i bykjernene og flere av dem har utviklet menighetskarakter med sakramentforvaltning. I varierende grad har disse fellesskapene/menighetene opprettet avtaler med soknemenigheter og bispedømmer.

Flere bispedømmer og organisasjoner har de siste årene hatt strategier og prosjekter for etablering av ulike og nye menigheter. De fleste av disse etableringene har vært knyttet til byene. Dette dreier seg om områdemenigheter i utbyggelsesområder, om ulike kategorialmenigheter, særlig knyttet til ungdom, og om foreninger som gjøres om til menigheter.

På bakgrunn av etableringen av "Lundehaugen menighet" behandlet Kirkemøtet i 2005 saken "KM 09/05 Valkyrkjelydar". Målet var å etablere forsøk med ulike menighetsdannelser som kunne gi grunnlag for videre vurdering av både de missiologiske, de ekklesiologiske og de organisatoriske utfordringene ved dette. Kirkemøtet bad om å få saken tilbake med en gjennomgang av de erfaringer som er gjort.

Det var et uttalt mål i Kirkemøtets behandling at den ordning som nå ble etablert skulle åpne opp for flere forsøk som så kunne gi grunnlag for evaluering og eventuelt en videreutvikling av ordningen. Kirkemøtet ba om å at prosjektet med ByMenigheten

Sandnes kom tilbake til Kirkemøtet i 2011 etter en bred evaluering. Saksframlegget kommenterer evalueringen og Stavanger Bispedømmeråds behandling av denne.

Det har ikke vært foretatt flere menighetsdannelser med utgangspunkt i regelverket som ble fastsatt av Kirkemøtet under behandling av sak KM 09/05. Meldingene fra miljøer som arbeider aktivt med menighetsdannelser er at ordningen er for omfattende og oppleves ikke hensiktsmessig.

En videreutvikling av kompletterende menighetsstrukturer berører arbeidet med ny kirkeordning. Saksframlegget understreker at det er strategisk å ha gode strukturer i vår kirkeordning som både oppfordrer til ulike menighetsdannelser og som gir et hensiktsmessig regelverk for slike menigheter. Sekretariatet ser også at disse spørsmålene aktualiserer mange av de problemstillingene som er knyttet til kirkeordningsspørsmålene. Ut fra dette anbefaler sekretariatet at ordningene for slike menighetsdannelser tas opp som en del av kirkeordningskomplekset som sådan. Det anbefales derfor ikke å reise en sak om dette til Kirkemøtet i 2012.

Det er samtidig et behov for å drøfte evalueringen av ByMenigheten Sandnes og gi rammer for videre drift. Dette avklares gjennom denne saken. Saksframlegget gir også en oversikt over noen av de utviklingstrekk som ByMenigheten Sandnes er en del av. Framleggets anbefaling er at menigheten fortsetter innenfor dagens rammer inntil nye bestemmelser blir vedtatt av Kirkemøtet.

I de siste tiårene har det også vært et internasjonalt engasjement for kirkeplanting som strategi i de store folkekirkene. Dette perspektivet ble formidlet til Kirkemøtet i 2009 ved en av lederne i bevegelsen "visionshaped Church", biskop Steven Croft fra Church of England.

Forslag til vedtak

1. Kirkerådet tar evalueringsrapporten av ByMenigheten Sandnes til orientering.
2. Kirkerådet anbefaler at ByMenigheten Sandnes fortsetter sitt arbeid innenfor de rammer som er gitt i KM 09/05 og at dette vurderes på nytt i lys av arbeidet med ny kirkeordning.
3. Kirkerådet ber om at det arbeides videre med forskjellige menighetstyper i forbindelse med ny kirkeordning.
4. Kirkerådet reiser ikke saken for Kirkemøtet da saken og tilgrensede temaer bør behandles som del av arbeidet om ny kirkeordning.
5. Kirkerådet orienterer Kirkemøtet om dette vedtaket.

Saksorientering

Bakgrunn

Det har de siste hundre årene vært en rekke utviklingstrekk som har utfordret, komplettert og videreutviklet ordninger for menighetsdannelser i Norge. Som bakgrunn for saken kommenteres fire av bølgene i denne utviklingen.

a) småkirkebevegelsene

Det ble etablert en rekke ”småkirker” i første halvpart av 1900-tallet. Småkirkebevegelsen var et privat initiativ for hurtig å få reist funksjonelle og rimelige kirkebygg i byområder med stor befolkningsvekst. Småkirkene ble reist for private midler og fungerte reelt sett som sognekirker, men uten å ha formell status som sådan. Formelt lå derfor småkirkemenigheten under et annet sogn. Grønland menighet i Oslo hadde eksempelvis to småkirkemenigheter innenfor sine grenser, Tøyen kirke og Vaterlandskirken. Mange småkirker fikk etter hvert formell rang som soknekirker, og småkirkepresten ble sokneprest med kirkebokføringsmyndighet. Eksempler på småkirker som siden er blitt soknekirker er Nordberg kirke i Oslo, Iladalen kirke i Oslo, Lilleborg kirke i Oslo, Romsås kirke i Oslo, Hasle kirke i Oslo, Varden kirke i Stavanger og Tempe kirke i Trondheim. Andre småkirker er revet, eller menigheten er nedlagt og tilbakeført til sognet de opprinnelig gikk ut fra. Dette gjelder Tøyenkirken (drives i dag av Kirkens Bymisjon), Vaterlandskirken (revet) i Oslo, Pipervikskirken (revet) i Oslo og St. Jakobs kirke i Bergen.

b) pionermenigheter og sentrumsmenigheter på 70-80 tallet

Flere organisasjoner, deriblant Indremisjonsselskapet og Kirkens Bymisjon inngikk på 70- tallet flere avtaler med bispedømmer om opprettelse av nye menigheter i utbyggingsområder. Organisasjonene ansatte og lønnet prester. Menighetene som ble dannet ble senere etablert som vanlige soknekirker (eks Bjørndal og Mortensrud i Oslo)

På 80 tallet startet også utviklingen av flere sentrumsforeninger til menigheter for ulike grupper av byens befolkning. Noen av disse menighetsdannelsene skjedde uten vesentlig kontakt med den offisielle kirkestrukturen, andre i nært samarbeid med bispedømme og biskop (slik f eks oppstarten av gudstjenestefeiring i Storsalen i Oslo).

I flere organisasjoner har denne utviklingen skutt fart de siste årene og har blant annet resultert i en avtale mellom Bispemøtet, Kirkerådet og organisasjonene om feiring av dåp i slike forsamlinger.

c) etablering av internasjonale menigheter og immigrasjonskirker

I 2009 behandlet Kirkemøtet en sak om Kristne innvandrere og menighetene i Norge (Sak KM 07/09). Kirkerådet arbeidet med forskjellige former for tilknytning for migrant-

og internasjonale menigheter. Denne saken skal tilbake til Kirkemøtet på et senere tidspunkt

d) bevisst menighetsplantingsprosjekter de siste ti-årene

Det har det siste tiåret vært gjennomført en rekke forsøk med menighetsplanting i flere av bispedømmene. Blant annet har Stavanger bispedømme siden 2005 hatt en egen strategi for dannelse av nye menigheter. Mange av disse prosjektene har vært i samarbeid med Det norske Misjonsselskap.

Stavanger er det bispedømmet som de siste årene har hatt flest forsøk med etablering av nye menigheter. ByMenigheten Sandnes startet som et slikt ”område-menighetsprosjekt.” Fra starten av hadde menigheten også en bykjerne-karakter. Med utgangspunkt i arbeidet med denne menigheten ble det i 2005 fremmet en sak til Kirkemøtet om å etablere ordninger for ”valgmenigheter”.

Kort historikk på Lundehaugen – Bymenigheten Sandnes

Lundehaugen menighet startet i 1999 som et satsingsområde i en del av Gand menighet. Arbeidet utviklet seg ut over det geografiske området det var tiltenkt, og fikk en annen profil. Stavanger bispedømmeråd søkte Kultur- og Kirke departementet i september –04 om å få godkjent menigheten som et forsøksprosjekt. Bispedømmerådet skriver *Det søkes om godkjenning av et forsøksprosjekt der Lundehaugen menighet blir en bymenighet for Sandnes, knyttet til et ikke- geografisk sokn. Denne bymenigheten får en demokratisk struktur, samt medlemskriterier og tilsettingsordninger, som er identiske med det som gjelder for de øvrige menigheter i Den norske kirke.*

Kirkerådet støttet Stavanger bispedømmeråds søknad, og i Ot.prp.nr 30(2004-2005) blir det åpnet for forsøk med valgmenigheter gjennom et tillegg i kirkeloven § 24, sjette ledd: *Kirkemøtet kan godkjenne forsøk med valgmenigheter som selv finansierer sin virksomhet. Nærmere vilkår for det enkelte forsøk fastsettes av Kirkemøtet.* Valgmenighet defineres som menighet som går på tvers av den geografiske soknestrukturen. Det er en forutsetning at ingen kan bli medlem av valgmenighet uten selv å ville det.

Stavanger bispedømmeråd søkte med henvisning til kirkeloven § 24 sjette ledd om valgmenigheter om å få Lundehaugen som et forsøksprosjekt som valgmenighet.

Kirkemøtet vedtok da i sak KM 09/05 Valkyrkjelydar regler for opprettelse av valgmenigheter:

- i. Kyrkjelyden har dåp som medlemskriterium, jamfør BM 01/05, 1.
- ii. Kyrkjelyden deler visjonen til Den norske kyrkja slik Kyrkjemøtet uttrykkjer han.
- iii. Kyrkjelyden har ein ordinert prest som er ansvarleg for å forvalte ord og sakrament.
- iv. Kyrkjelyden er villig til å ta ansvar for alle kyrkjelege handlingar for medlemane i kyrkjelyden.
- v. Kyrkjelyden står under tilsyn av biskopen i bispedømmet der kyrkjelyden ligg.
- vi. Kyrkjelyden skal ha eit sokneråd valt av medlemane.

- vii. Det ligg føre eit forsvarleg økonomisk fundament for kyrkjelyden i forsøksperioden.
- viii. Det er avklart korleis ein skal løyse oppgåver som gjeld forvaltning og arbeidsgivaransvar, som til dømes kyrkjebokføring, tilsetjingar og rapportering, og kva slags avtalar som skal gjelde dersom valkyrkjelyden blir oppløyst.
- ix. Det er mogeleg å knyte valkyrkjelyden organisatorisk til dei regionale og/eller sentrale kyrkjelege organa.
- x. Det skal skipast ei styrings-/referansegruppe med representantar for lokalt, regionalt og sentralt kyrkjeleg organ som følgjer forsøket.
- xi. Forsøket skal evaluerast.

Kirkemøtet delegerte til Kirkerådet å godkjenne forsøk. Kirkerådet delegerte i sak KR 69/05 til Kirkerådets direktør å godkjenne søknader om forsøk med valgmenigheter.

På det grunnlag søkte Stavanger bispedømmeråd om forsøkshjemmel for ByMenigheten Sandnes. Direktøren godkjente søknaden i nov-2005 for en forsøksperiode fra 1.1.06-31.12.08. Det ble samtidig oppnevnt en referansegruppe som fikk ansvar for evaluering av prosjektet. Gruppen besto av representant fra Fellesrådet, ByMenigheten Sandnes, Bispedømmerådet og Kirkerådets sekretariat.

Referansegruppen utlyste et evalueringsprosjekt som IRIS/SIK vant. De fulgte menigheten over snaut tre år. Se vedlagte rapport.

Kort oppsummering av evalueringen av ByMenigheten Sandnes

Innledning

På oppdrag fra Stavanger bispedømme har IRIS – *International Research Institute of Stavanger* og SIK – *Senter for interkulturell kommunikasjon* i samarbeid gjennomført evalueringen av prosjektet. Rapporten er gitt ut som IRIS rapport - 2009/118 Valgmenighet – alternativ og supplement. Evaluatorene har tatt utgangspunkt i to hovedperspektiver i evalueringsarbeidet; et *innenfraperspektiv* og et *utenfraperspektiv*.

Menighetens visjon har vært den samme gjennom hele prosjektperioden. Den er formulert slik: *At nye mennesker skal komme til tro på Jesus og bli ført inn i et deltagende fellesskap der alle vokser i tro og kjærlighet.*

Innenfraperspektiv

Problemstilling: *Hvordan har menigheten utviklet seg i relasjon til visjonen?*

Det er vanskelig å måle måloppnåelse til den gjeldende visjonen, men noen perspektiver kan kommenteres.

Menigheten har et stykke igjen å gå når det gjelder å nå nye mennesker. Medlemstallet var økende i starten, gikk siden litt ned og har nå stabilisert seg på rundt 300 medlemmer. Menigheten ut fra sin størrelse og aktiviteter har en begrenset kontaktflate utad. En stor del av de som tilhører menigheten, har vært

aktive i en menighet tidligere, men har fått revitalisert sitt kristne engasjement gjennom ByMenigheten.

Cellegruppene oppleves som nære og gode og sosiale fellesskap. Disse skaper relasjoner og tilhørighet, og de utfordrer når det gjelder tro og deltakelse.

Cellegruppene har ansvar for å forberede gudstjenester og de arrangerer egne gudstjenester i cellegruppene.

Gudstjenesten oppleves attraktiv, variert og meningsfylt. I tillegg betegnes den som inkluderende og barnevennlig. Søndagens tale legges ut på menighetens hjemmeside, og mange benytter seg av å laste ned og høre denne. På hjemmesiden står det at 350 taler lastes ned hver dag.

ByMenigheten fungerer til dels som en menighet for byen Sandnes, men det er fortsatt relativt mange medlemmer fra det lokalmiljøet der virksomheten er lokalisert. Det å knytte til seg en prest ble avgjørende for å komme skikkelig i gang med forsøksvirksomheten. Menigheten har som forsøksprosjekt fulgt formelle ansettelsesprosedyrer, men har i praksis hatt avgjørende innflytelse ved ansetteleser av eget personell. Menigheten har en betydelig ressursinnsats både fra ansatte og frivillige. Hovedtyngden av finansieringen samles inn gjennom givertjeneste, men har fått noe støtte fra Stavanger bispedømme og Sandes kirkelige fellesråd. Fellesrådet har kompensert økonomisk for de kirkelige handlingene ByMenigheten utfører. Hovedtyngden av innsamlede midler går til å drive virksomheten, men det gis også vesentlige midler til eksterne formål.

Det arbeides stadig med menighetens interne struktur. Det er nå opprettet et arbeidsutvalg med daglig leder, leder og nestleder i menighetsrådet. Menighetsrådets rolle som strategisk organ, er tydeliggjort. Under selve forsøksperioden har det vært en strategisk prosess som har vært både bred og demokratisk. Noen initiativ til tiltak har for noen har kommet opp for fort (f.eks "klynger"), mens andre mener ting har skjedd for sent.

Utenfraperspektiv

Problemstilling: Hvordan har ByMenigheten-Sandnes virket inn på omkringliggende menigheter i Den norske kirke? Hvordan har de formelle relasjonen mellom Den norske kirkes struktur og ByMenigheten-Sandnes vært utformet og fungert? Hvilke erfaringer gir dette forsøket med valgmenighet med tanke på å åpne for denne type menighetsdannelser etter prosjektperioden?

Representanter for nabomenigheter og andre lokale kirkelige instanser gir i det alt vesentlige et positivt bilde av aktiviteten og måten ByMenigheten drives på. Det er likevel nesten helt gjennomgående at en menighet som ByMenigheten ses på som et supplement til andre menigheter. Den både inspirerer og utfordrer de andre menighetene i området. Men som vi har sett, er det også enkelte kritiske røster.

Noen informanter sier at ByMenigheten-Sandnes ikke er så spesiell, og at menigheten har en del utfordringer. Det skjer stor utvikling i Den norske kirke for øvrig, gjennom gudstjenestereformen og andre reformer, slik sett vil det bli større muligheter for andre menigheter å jobbe slik ByMenigheten-Sandnes gjør med sitt gudstjenestearbeid.

Det var utfordringer i oppstarten av Lundehaugen menigheten om hvem som hadde det formelle ansvaret, men da det formelt sett ble en valgmenighet, løste det seg bedre. Biskop og bispedømme har vært viktige samarbeidspartnere i den strategiske prosessen med ByMenigheten-Sandnes. Hovedtyngden av finansieringen samles inn gjennom givertjeneste, men har fått noe økonomisk støtte fra Stavanger bispedømme og Sandes kirkelige fellesråd. Fellesrådet har kompensert økonomisk for de kirkelige handlingene ByMenigheten utfører. ByMenigheten-Sandnes har ønsket å ha en forankring til Den norske kirke, og også få legitimitet gjennom det, men frihet og fleksibilitet har vært helt avgjørende for utviklingen.

Forutsetninger for opprettelse av valgmenigheten, var diskutert. Menigheten ønsket i opprinnelig å ha en mye strammere medlemskapstenkning, men valgte etter påtrykk å akseptere dåp som eneste medlemskriterium. Det var også en forutsetning at menigheten skulle være selvfinansierende. Bispedømmet har gitt 100 000 kr i årlig støtte for å understreke folkekirkeprofilen. På grunn av selvfinansiering, har menighetsrådets innstilling vært avgjørende i ansettelsesprosesser, gitt at det er enstemmighet. Presten har vært ansatt i Sandnes kirkelige fellesråd. Valg av menighetsråd har blitt gjennomført i samsvar med regelverket. Det har vært utfordrende å få en jevn kjønnsfordeling i rådet.

Hva bidrar ByMenigheten med i Den norske kirke?

- Nye typer menigheter kan ha en entreprenørisk rolle, f.eks gudstjenesteutvikling
- Disse kan være et alternativ tilbud i form og forkynnelsesmessig fokus
- Kan være med å sette søkelyset på misjon
- Nye typer menigheter øker mangfoldet, og bidrar til opprettholdelse av Den norske folkekirkens brede basis.

I en tid med økende mangfold, også på det teologiske området, kan valgmenighetsformatet bli viktig for Den norske kirke når det gjelder å beholde som medlemmer mennesker med ulike syn, verdier og preferanser i forhold til kirke og kristenliv.

Hvorfor ønsker ByMenigheten og andre alternative menigheter tilknytning til Den norske kirke?

- Det gir legitimitet
- Menigheten får tilgang på faglig-kirkelige, administrative og eventuelt økonomiske ressurser.

Det trekkes frem at gudstjenestereformen vil øke frihetsgraden for menigheter, slik at flere kan jobbe slik ByMenigheten-Sandnes gjør. Da er kanskje ikke behovet for alternative menighetsdannelser like prekært?

Egne ansettelser har ført til at menigheten har kunnet velge personer som ville fungere i tråd med visjon og arbeidsform.

Medlemmenes givertjeneste og deres frivillige innsats er hovedforutsetninger for at slike menigheter skal lykkes. I første omgang må man selv også melde seg inn som medlemmer, slik at det allerede er en motivasjon for å være en del av menigheten. Områder rundt eller i større byer er nok mest egnet for alternative menigheter. Det må være et visst rekrutteringsgrunnlag for å opprette en slik menighet. Området rundt Sandnes og Jæren er blant regionene i Norge som har erfaring med alternative menighetsdannelser. Dette er også grunnlag for at prosjektet kan lykkes.

Rapportens konklusjon er (s.72):

Bør det være rom for alternative, *ikke-geografiske* menigheter innen rammen av Den norske kirke?

Erfaringene fra denne evalueringen er at spørsmålet kan besvares positivt gitt at:

- (i) Et alternativt tilbud treffer åndelige og sosiale behov og utløser et utadrettet kristent engasjement hos grupper av mennesker som er i tråd med kirkens grunnleggende visjon om en bekjennende, misjonerende, åpen og diakonal kirke.
- (ii) Engasjerte mennesker deltar og mobiliserer betydelig med ressurser for å arbeide med dette.
- (iii) Man holder seg innenfor sentrale rammer av kirkens konstitusjon (bekjennelse, medlemskap ved dåp, kirkelig demokrati, tilsyn av biskop etc.)
- (iv) En har fungerende dialog og samhandling med kirkens organer både lokalt og på bispedømmenivå.

Medlemskap i ByMenigheten Sandnes ble ordnet slik at personer som bor i Sandnes kommune kan melde overgang til ByMenigheten. Personer som bor utenfor kommunen må søke biskopen om å flytte sitt medlemskap og stemmerett til ByMenigheten. Det har vært et poeng at medlemmene kan betjenes med ord og sakrament.

ByMenigheten Sandnes er knyttet mot Sandnes kirkelige fellesråd (ansettelse, regnskap, representasjon) og mot Stavanger bispedømme gjennom prestedtjeneste og biskoppelig tilsyn. Det var visitas i menigheten våren 2011.

Det har ut fra kriteriene som er gitt i denne saken ikke vært aktuelt å godkjenne landsdekkende menigheter.

2. Saksfremstilling

a. Dagens kirkeordning

Kirkeloven kjenner i dag til kun tre typer menigheter i Den norske kirke. Det er geografiske menigheter, kategorialmenigheter (Døvekirken og Sør-samisk menighet) og valgmenigheter (forsøkssak). Dagens kirkelov forutsetter at alle typer menighetsdannelser kan komme inn under en av disse:

- **Geografiske menigheter:** Kirkens hovedstruktur, det geografiske soknet. Kirkedemokrati, ansettelse og økonomi er knyttet til soknet og fellesrådet.
- **Kategorial menigheter:** Kategorialmenigheter er i Kirkeloven § 2 tredje ledd definert som: Særskilt ordning for døvemenigheter og andre kategorialmenigheter fastsettes av Kongen. Ved fastsettelse som kategorialmenighet utløser det i dag finansiering fra statlig hold. Medlemmer i en kategorialmenighet beholder også dobbelt stemmerett, både i kategorialmenigheten og i sin geografiske menighet.

For kirken kan det være tjenlig å vurdere å bruke begrepet i en videre forståelse, blant annet om Studentmenigheter, Ungdomsmenigheter og bykjerne- menigheter som henvender seg til definerte grupper i byen. Disse menighetene utløser ikke økonomisk støtte. De har heller ikke noen formell plass i de kirkelige strukturer.

- **Valgmenigheter:** Denne kategorien kom inn i kirkeloven i 2005 i forbindelse med ovenfornevnte sak om Lundehaugen (ByMenigheten Sandnes). Kirkeloven § 24 gir Kirkemøtet hjemmel til å drive "forsøk med valgmenigheter som selv finansierer sin virksomhet". Kirkemøtet har laget regler for å kunne komme inn under begrepet. Valgmenigheter kunne vært kalt personsokn i og med at det handler om personer som velger å høre med i en annen menighet enn der de geografisk hører til.

Begrepene kategorialmenighet og valgmenighet har også et allment bruksområde der begrepene ofte brukes for å beskrive menighetstyper for definerte grupper i befolkningen som går utover den geografiske soknestrutturen. For eksempel blir ofte både studentmenighetene og flere av bymenighetene beskrevet som kategorialmenigheter uten å være dette i kirkerettslig forstand. Det synes å være behov for å utvikle et større repertoar av begreper for å beskrive utviklingen av menighetslivet i Dnk.

b. Ulike bakgrunner for alternative menighetsdannelser

En gjennomgang av de ulike menighetsdannelsene viser et stort spekter av begrunnelser for alternative menighetsdannelser. De kan kort oppsummeres:

I) behovet for differensierte menighetstyper/kulturer i et tett befolket område

I flere av de større byene har det vært arbeidet med å gi enkelte menigheter et særlig preg for å møte spesifiserte grupper i befolkningen. En slikt bevisst utvikling av en menighetsvifte kan være en viktig del av en strategisk utvikling av kirken i tett befolkede områder. I slike prosesser reises raskt dilemmaene mellom en geografisk soknekirketradisjon og løsere og ofte mer kulturelt pregede menighetsdannelser.

II) bykjerne problemstillinger - særlig knyttet til de store byene

Sentrum i de større byene fyller flere funksjoner. Dels er kirkene i sentrum soknekirker for sine medlemmer. Dels fungerer sentrum som et naturlig sted å være menighet for grupper som ikke naturlig fanges opp lokalt. Dels kan også slike bykjerne menigheter fungere som utviklingssentere for gudstjeneste, diakoni og fellesskap, f.eks. Trefoldighet menighet og Storsalen i Oslo.

III) menighetsdannelser i utbyggingsområder/ en type pionermenigheter

Den store befolkningsøkningen i byene medfører etablering av en rekke større samlede boligutbygginger. Det tar lang tid før kirkens normale strukturer evner å etablere ansatte og bygging av kirker i slike utbyggingsområder. Det er etablert en rekke menigheter tidlig i slike utbyggingsområder som etter 10 til 15 år videreutvikles til soknemenigheter i normale strukturer. Det har også vært en bevisst strategi å etablere "områdemenigheter" i deler av et sokn som av geografiske eller kulturelle grunner i liten grad forholder seg til soknekirken.

IV) migrasjonsmenigheter

Det er etter hvert flere menigheter, særlig i de større byene, som samler innvandrere fra ett land eller en folkegruppe. Disse menighetene har noe forskjellig bakgrunn teologisk, men en del av dem ønsker kontakt med Dnk, enten gjennom lån/leie av kirke eller/og gjennom fellesskap for de ansatte (prester/forstandere). Det er varierende i hvilken grad det har lyktes for Dnk å finne gode samarbeidsformer for disse gruppene. KM i 2009 behandlet disse spørsmålene i sak KM 07/09 Kristne innvandrere og menighetene i Norge.

Internasjonale menigheter er en variant av denne type menigheter, men de har personer fra flere land som sin målgruppe. Engelsk er liturgispråket i disse i dag.

V) menigheter som tilflukts- eller alternativmenigheter i protest mot lokalområdets menigheter (konflikter/ teologi osv)

Det er arbeidet med menighetsdannelser i protest mot teologisk profil eller standpunkter i soknemenigheter. Kirkerådet har fått en henvendelse med dette som tema, men det ble aldri sendt noen søknad. Kirkerådet er ikke kjent med beskrivelser som tilsier at dette er en sentral drivkraft i nye menighetsdannelser. Dersom det skjer er det utenfor kirkens regelverk og strukturer.

VI) valgmenigheter

Valgmenighetsordningen gir mulighet for en annerledes måte å etablere menighetsstrukturer på enn den geografiske menigheten. Valgmenigheten er et ikkegeografisk sokn som strukturelt knyttes til kirken, men som ikke har krav på økonomiske tilskudd på linje med geografiske menigheter.

I Den danske folkekirken har valgmenigheter vært regulert gjennom lovverk siden 1868. Der kan 50 personer danne egen valgmenighet og tilsette prest. De er med i ordinær struktur, men må selv skaffe finansiering. Medlemmene her slipper kirkeskatt, men må vanligvis betale medlemskontingent.

I Danmark er det også mulig med soknebåndsløsning. Alle medlemmer i folkekirken kan søke om å løse soknebånd. Da søker man en sokneprest i et annet sokn om å få være del av denne prestens menighet. Presten bestemmer da om vedkommende skal få lov. Den som søker kan velge om en også vil flytte sine demokratiske rettigheter til en av prestens sokn (distrikter) eller om en vil beholde de i bostedssoknet. Ved soknebåndsløsning knytter enkeltpersoner seg til en prest. Når denne slutter i sin stilling opphører også soknebåndsløsningen for de personer som er knyttet til denne presten.

I Sverige er det fem ikke-territorelle sokn som er regulert i lovverket. Det er Kongen og hans hus, forsvarsledelsen i Karlskrona og to tyske og en finsk menighet.

c. Kort presentasjon av dagens situasjon.

Det er i flere deler av landet, men særlig i Stavanger bispedømme arbeidet med forskjellige typer menigheter med ulik tilknytning til den ordinære menighetsstrukturen. Det er særlig arbeid rettet mot barn/unge og oppstart av arbeid i spesifikke geografiske områder innen menighetens grenser. Dette kan være utbyggingsområder eller områder hvor det er lite kirkelig aktivitet. NMS har i de senere år vært med på mye av den type arbeid i Stavanger bispedømme, men også i andre bispedømmer. Det er i disse menighetsdannelsene satset på alternative arbeidsformer som cellegrupper og mange har hatt vide fullmakter i forbindelse med gudstjenestefeiring. Oftest ledes disse menighetsplantingsprosjektene av en ordinert prest.

Stavanger bispedømmeråd hadde et utvalg som i 2005 gav ut rapporten Menighetsutvikling i Stavanger bispedømme. Der ble forskjellige typer menighetsdannelser beskrevet. I forlengelsen av rapporten og som forberedelse til KM-sak 09/05 Valkyrkjelydar arrangerte Kirkerådet en konsultasjon med inviterte deltakere. Der ble rapporten presentert og de som arbeidet med menighetsdannelser i Normisjon, NMS og NLM deltok. Ellers var Kirkerådet og Bispemøtet representert.

Det kan være vanskelig å få oversikt over utviklingstrekkene på dette feltet. Menighetsbegrepet brukes på mange forskjellige måter. Flere sokn i Stavanger bispedømme definerer flere menigheter inn i soknet. Det kan være en ungdomsmenighet, en områdemenighet og modermenighet. Dette innebærer at man deler arbeidet opp i flere menigheter etter målgruppe. Tilsvarende slo en i Bergen by sammen

sentrumsmenighetene og spisset arbeidet i de forskjellige kirkene mot særskilte grupper. Forskjellen i Stavanger bispedømme er at dette gjøres i relativt små sokn.

Organisasjonene bygger mange steder ut sitt arbeid til å bli fullskalatilbud med gudstjenester og sakramentforvaltning.

Normisjon har 26 forsamlinger og menigheter som arbeider for å bygge opp et helhetlig tilbud til sine medlemmer. Det har de siste tiårene vært vesentlige endringer i foreningsvirksomheten i organisasjonene. Parolen ”kirka på formiddagen og bedehuset på kvelden” har blitt utfordret av medlemmenes ønske om ”helhetlig fellesskap med sakramentforvaltning.” Denne endringen har dels med den tradisjonelle foreningsmodellens forvitring å gjøre, men også med en generell økt forståelse for sakramentene og for menighetsfellesskap. Flere av bymenighetene har avtaler med kirkebokførende sokn og med bispedømmerådet.

Normisjon har ikke opprettet eget trossamfunn og definerer Dnk som sin viktigste samarbeidspartner.

Indremisjonsforbundet opprettet i 2009 et eget trossamfunn innenfor organisasjonen. Norsk Luthersk Misjonssamband har drøftet å gjøre det samme, men har pr i dag ikke gjort vedtak om dette.

Bispemøtet og Kirkerådet tok i 2009 initiativ til samtaler med Indremisjonsforbundet, Normisjon og NLM om dåp på bedehus og medlemskap i Dnk. Det ble i 2010 underskrevet en avtale hvor dåp på bedehus i disse organisasjonene regnes som dåp i Dnk når foreldrene ønsker det. Det gis da melding til kirkekontoret som fører dåpen inn som dåp i Den norske kirke.

NMS arbeider i dag med menighetsplanting og menighetsutvikling i 22 menigheter. NMS forstår dette engasjementet som et missiologisk prosjekt i Den norske kirke. De ønsker ikke å danne egne NMS-menigheter. NMS ønsker å samvirke med strukturene i Den norske kirke.

Det er i flere av de store byene opprettet internasjonale menigheter. De har i forskjellig grad tilknytning til Dnk. Kirkerådet har i flere år vært i samtale med menighetene i Bergen, Stavanger og Oslo om en mer formell tilknytning. Det er særlig menigheten i Oslo som har ønsket dette. En viktig grunn har vært muligheten for hjelp til finansiering av menigheten. I Kristiansand har en løst denne problemstillingen som et prosjekt hvor prest er tilsatt av BDR med lønnsmidler fra flere kilder.

Kirkemøtet behandlet i 2009 sak om kristne innvandrere og menighetene i Norge (sak KM 07/09). Der bes Kirkerådet om å utrede hva som skal til for at innvandrermenigheter og internasjonale menigheter kan organisasjonsmessig tilknyttes Dnk.

e) Videre saksbehandling.

Kirkemøtet i 2005 ba (SAK 9/05) om å få saken om valgkirker tilbake til Kirkemøtet etter at ByMenigheten Sandnes var evaluert. I Kirkemøtets vedtak heter det:

”Kyrkjemøtet ber Kyrkjerådet om å innhente erfaringar frå tilsvarende forsøk i andre kyrkjer. (p2)

og

Kyrkejmøtet ber om å få rapport og evaluering frå forsøka til Kyrkjemøtet i 2011. (p4)

Sekretariatet ser at denne saken er strategisk viktig sett i lys av både internasjonale og nasjonale utviklingstrekk. Erfaringene fra andre store kirker med strategier for menighetsplanting innenfor en bestående folkekirkestruktur gir grunn til å arbeide videre med slike menighetsdannelser. Det kan se ut som det er viktig for kirken å utvikle et variert spekter av fellesskapsdannelser og menigheter som kompletterende strukturer til den bestående lokalmenighetsstrukturen.

Samtidig reiser denne saken svært mange spørsmål til kirkeordningen, menighetsforståelse, rapportering, rolle i det kirkelige demokrati, biskopenes tilsyn, økonomiske støttestrukturer, kirkelig strategi osv. Alle de store problemstillingene som denne saken vil reise må også behandles og utredes i forbindelse med de pågående arbeidene med ny kirkeordning. Sekretariatet har derfor valgt å legge opp en bred orientering om feltet spisset mot evalueringen av ByMenigheten Sandnes kombinert med en anbefaling om ikke å reise dette som sak til Kirkemøtet i 2012. Det anbefales at de missiologiske anliggender som ligger i etableringen av kompletterende menighetsdannelser behandles sammen med kirkeordningssakene.

I og med at det ikke har kommet inn flere søknader om godkjenning av valgmenigheter er det heller ikke noe press for å etablere forsøksordningen som fast ordning. Erfaringene tilsier heller at ordningen bør vurderes endret for å oppleves mer attraktiv – dersom det er det man ønsker. Dette bør ikke gjøres uten at det henger sammen med den grundige gjennomgangen av kirkeordning som dette saksdokumentet viser til.

Stavanger Bispedømmeråd behandlet evalueringen av ByMenigheten Sandnes i sak :
SBDR-085/09

Vedtaket:

Stavanger bispedømmeråd legger til grunn at menigheter i Den norske kirke som hovedregel skal være knyttet til et geografisk sokn. Vi ser at det på noen steder kan være hensiktsmessig å etablere valgmenigheter som et supplement til de geografiske soknemenighetene.

Stavanger bispedømmeråd har mottatt sluttevalueringen av forsøket knyttet til ByMenigheten-Sandnes som valgmenighet i Den norske kirke. Vi ønsker at gjeldende struktur for ByMenigheten-Sandnes gjøres permanent for denne menigheten.

Ut fra erfaringene knyttet til ByMenigheten-Sandnes, legger vi til grunn at valgmenigheter kan være en tjenlig ordning i Den norske kirke. Dersom det blir

vedtatt en generell ordning for valgmenigheter, legger vi til grunn at følgende krav må stilles til menigheten:

1. *Menigheten har dåp som medlemskriterium*
2. *Menigheten deler visjonen til Den norske kirke.*
3. *Menigheten har en ordinert prest som er ansvarlig for å forvalte ord og sakrament.*
4. *Menigheten er villig til å ta ansvar for alle kirkelige handlinger for medlemmene i menigheten.*
5. *Menigheten står under tilsyn av biskopen i bispedømmet der menigheten ligger.*
6. *Menigheten skal ha et menighetsråd valgt av medlemmene.*
7. *Det foreligger et forsvarlig økonomisk fundament for menigheten.*
8. *Det er avklart hvordan en skal løse oppgaver som gjelder forvaltning og arbeidsgiveransvar, som foreksempel kirkebokføring, tilsetninger og rapportering, og hvilke avtaler som skal gjelde dersom valgmenigheten blir oppløst.*
9. *Det er mulig å knytte valgmenigheten organisatorisk til de regionale og/eller sentrale kirkelige organene*

Valgmenigheter kan bidra til å holde Den norske kirke sammen ved å inkludere kirkemedlemmer og fellesskap som ikke finner seg til rette innenfor soknemenighetene. Samtidig ser vi at etablering av valgmenigheter ikke passer på alle steder. Forutsetningen for etableringen av en valgmenighet må derfor være at alle de berørte kirkelige organene støtter etableringen.

Vi anbefaler at valgmenigheter har en offentlig prestetjeneste som ledes av biskop og prost, med en hovedprest som er tilsatt av bispedømmerrådet. Dersom den offentlige prestetjenesten i valgmenigheten skal finansieres gjennom statlige midler, dimensjoneres finansieringen ut fra omfanget av denne tjenesten. Omfanget av den offentlige prestetjenesten tilpasses graden av offentlig finansiering, men skal som et minimum kunne ivareta de kirkelige handlinger som medlemmene i valgmenigheten har rett til.

Vi ser det som hensiktsmessig at en valgmenighet knyttes til et geografisk område som svarer til et forvaltningsnivå i kirken, og at menighetens virksomhet begrenses til dette området.

Dette innebærer at Stavanger Bispedømmeråd legger til grunn de samme kriteriene for valgmenighet som ble lagt i KM 9/05.

Sekretariatet anbefaler på denne bakgrunn at ByMenigheten Sandnes fortsetter sitt arbeid innenfor de rammer som er gitt og at dette vurderes på nytt i lys av arbeidet med ny kirkeordning.

Økonomiske/administrative konsekvenser

I og med at saken anbefaler at saksfeltet utredes videre som en del av kirkeordningsarbeidet og ikke tas opp som sak på Kirkemøtet i 2012 er det ikke økonomiske/administrative konsekvenser knyttet til forslaget til vedtak.